

UDKAST TIL TALE

**til brug for besvarelse af samrådsspørgsmål BX i Folketingets
Retsudvalg den 30. september 2010**

Spørgsmål BX:

”Hvad er ministerens kommentar til konklusionerne i Balvig rapporten ”Danskernes retsfølelse og retsfornuft – et forspil” fra august 2010, herunder til de konsekvenser der ud fra et demokratisk synspunkt ridses op, fordi flertallets retsfølelse ikke afspejles i regeringens fokus på at skærpe straffene og hvad agter ministeren at tage af initiativer på baggrund af de klare konklusioner?”

1. Udvalget har bedt mig om at kommentere Flemming Balvigs rapport om danskernes retsfølelse og retsfornuft og redegøre for, om rapporten giver mig anledning til særlige initiativer.

Jeg er meget glad for at få lejlighed til at forholde mig til nogle af de centrale spørgsmål, som knytter sig til rapporten.

Jeg vil gøre det på den måde, at jeg først gennemgår nogle af de væsentligste elementer i rapporten. Bagefter vil jeg komme ind på de overvejelser, som rapporten efter min opfattelse kan give anledning til.

2. Rapporten bygger på en undersøgelse, der består af tre dele:

For det første er der foretaget en telefoninterviewundersøgelse, hvor befolkningens generelle holdninger til straf er søgt belyst. Ifølge rapporten belyser denne interviewundersøgelse befolkningens retsfølelse.

Herudover er der lavet en spørgeskemaundersøgelse, hvor et udsnit af befolkningen er blevet spurgt om, hvordan de ville dømme i nogle nærmere beskrevne konkrete sager. Og endelig er der afholdt fokusgruppemøder, hvor persongrupper har fået forevist videoindspillede retssager og er blevet bedt om at diskutere og dømme i disse sager. Ifølge rapporten belyser spørgeskemaundersøgelsen og fokusgruppemøderne befolkningens retsfornuft.

Med hensyn til retsfølelsen anføres det i rapporten, at befolkningen mener, at der straffes for mildt. Det fremgår nærmere af rapporten, at 59 pct. af deltagerne i interviewundersøgelsen synes, at straffene gennemgående er for milde i Danmark. 55 pct. går ind for længere fængselsstraffe, og 73 pct. mener, at voldsforbrydelser burde straffes langt hårdere, end tilfældet er i dag.

Det er imidlertid meget interessant, at rapporten samtidig viser, at det er langt de færreste, der har en konkret viden om, hvornår og hvordan særligt fængselsstraffen bruges i Danmark. Deltagerne tror således, at der bliver udmålt mindre strenge straffe, end der rent faktisk gør i praksis.

Når det gælder den såkaldte retsfornuft, er deltagerne som sagt blandt andet blevet spurgt om, hvordan der efter deres opfattelse bør straffes i nogle konkrete sager. De er desuden blevet spurgt

om, hvilken straf de tror, at flertallet i befolkningen synes, at der bør gives, og hvilken straf de tror, at domstolene idømmer.

Denne del af undersøgelsen omfatter 26 sager, hvor der efter retspraksis ville blive udmålt ubetingede fængselsstraffe fra 40 dage og op til mindst 3 år. Sagerne omhandler personfarlig kriminalitet, salg og indsmugling af narkotika, røveri, voldtægt, pædofili og økonomisk kriminalitet.

Rapporten viser, at deltagerne i undersøgelsen tror, at flertallet i befolkningen foretrækker betydeligt strengere straffe, end det niveau, som deltagerne tror, at retspraksis ligger på. Deltagerne tror også, at de straffe, som de selv foretrækker, er strengere end retspraksis.

Men de straffe, som deltagerne tror, at flertallet i befolkningen foretrækker, er i virkeligheden mildere end retspraksis. Og flertallet af deltagerne har i de fleste af de konkrete sager, som er blevet forelagt for dem, også peget på straffe, der i virkeligheden er mildere end retspraksis.

Nærmere bestemt har deltagerne i undersøgelsen for så vidt angår sager om pædofili i førstegangstilfælde og voldtægt i flergangstilfælde peget på straffe, der er på linje med retspraksis, mens flertallet i samtlige de resterende 24 sager ville straffe mildere end domstolene. Ifølge undersøgelsen har flertallet i den forbindelse anvendt en strafskala, der ligger på et væsentligt lavere niveau end retspraksis, ligesom flertallet har været betydeligt mere tilba-

geholdende med at anvende fængselsstraf. Det er i undersøgelsen særligt tydeligt i forhold til gadevold og narkotikakriminalitet.

Som nævnt er befolkningens retsfornuft også søgt afdækket ved, at deltagere i undersøgelsen i 8 af de 26 tilfælde har set videooptagelser af retssagerne. I de pågældende 8 sager ville der efter retspraksis blive idømt straffe, som varierer fra godt en måneds ubetinget fængsel til flere års ubetinget fængsel.

Undersøgelsen viser, at et flertal af deltagerne i 6 af sagerne mente, at sagen skulle afgøres uden brug af ubetinget fængselsstraf. I de resterende 2 sager mente flertallet, at der maksimalt skulle straffes med en relativt kort frihedsstraf. Efter at have diskuteret sagen med de øvrige deltagere mente flertallet dog, at der heller ikke i disse 2 sager burde anvendes ubetinget frihedsstraf.

I rapporten bemærker Balvig, at undersøgelsen viser, at folk har en tendens til at foretrække mildere straffe, når de skal forholde sig til en konkret sag, end når det drejer sig om deres generelle holdninger til straf. Ifølge Balvig kan det skyldes, at folk generelt forestiller sig, at navnlig personfarlig kriminalitet er et udslag af ren ondskab og kynisme fra gerningsmandens side, mens offeret er ganske sagesløst. Men i langt de fleste konkrete sager er virkeligheden mere kompliceret, og der vil typisk være en række forsonende elementer.

Rapportens overordnede konklusion er, at der – muligvis med undtagelse af visse sædelighedsforbrydelser – er et misforhold mellem retspraksis og befolkningens – mildere – holdning til,

hvordan der bør straffes i konkrete sager, hvor normalstraffen i dag er en ubetinget fængselsstraf fra 40 dage og op til mindst 3 år.

3. Hvis jeg så skal vende mig imod spørgsmålet om, hvilke overvejelser rapporten kan give anledning til, så vil jeg starte med at sige, at jeg tror og håber, at vi kan være enige om, at hverken denne her rapport eller andre lignende undersøgelser kan erstatte en politisk debat og stillingtagen til spørgsmål om straf. Vi kender det også fra andre politik-områder: Målinger, hvor udvalgte personer har svaret på spørgsmål om deres holdninger, kan være særdeles nyttige og vigtige, men det vil selvfølgelig til syvende og sidst altid være de forskellige politiske partiers egne holdninger, der afgør, hvilken politik der bør føres. Og det gælder også, når det som her drejer sig om lovgivning om fastsættelse af straffen for forbrydelser.

Det er i den forbindelse væsentligt at bemærke, at de strafskærpelser, som er gennemført de senere år, tager afsæt i nogle principielle og værdibaserede holdninger. Det gælder eksempelvis strafskærpelserne på voldsområdet. De bygger på den holdning, at personfarlig kriminalitet er meget alvorlig, og at strafniveauet bør afspejle samfundets klare afstandtagen til de krænkelser, som ofre udsættes for. Og når vi for eksempel også straffer narkotikakriminalitet hårdt, så skal det ses i sammenhæng med, at det er en form for kriminalitet, som i høj grad går ud over unge mennesker og deres fremtid.

Hertil kommer, at undersøgelsens resultater efter min opfattelse ikke kan bruges til at konkludere noget entydigt om befolkningens holdning til regeringens politik på området.

Som jeg var inde på før, viser undersøgelsen blandt andet, at en overvejende del af de personer, som så videooptagelser af forskellige retssager, ikke ville idømme en ubetinget fængselsstraf, mens der efter retspraksis netop ville blive udmålt en ubetinget fængselsstraf i de pågældende typer af sager.

I den forbindelse bør man efter min opfattelse være opmærksom på, at deltagernes fejlagtige opfattelse af, hvilken straf de enkelte gerningsmænd rent faktisk ville få ved domstolene, kan have spillet en rolle, når deltagerne skulle svare på, hvilken straf der efter deres mening burde udmåles i sagerne. Jeg tror, at det for deltagerne kan have spillet ind, at de ikke ville lade deres egen holdning afvige alt for meget fra, hvad de gik ud fra ville blive resultatet, hvis sagen blev bedømt ved domstolene.

Desuden er det værd at bemærke, at deltagerne i undersøgelsen ikke efterfølgende er blevet oplyst om det reelle strafniveau i retspraksis og spurgt om deres holdning til dét.

I øvrigt bør man holde sig for øje – som Balvig også er inde på i rapporten – at folk har en tendens til at foretrække en mildere straf, hvis de får nærmere kendskab til sagens omstændigheder og den pågældende gerningsmand, end det strafniveau, som de generelt finder rigtigt. For at bruge Balvigs terminologi så fører retsfornuften altså til en lavere straf end retsfølelsen.

Nu er der jo ikke noget forkert i at lægge vægt på den konkrete sags omstændigheder, når man skal udmåle den straf, som geringsmanden skal have – tværtimod. Men når vi politikere fastlægger strafferammer, så må der løsrevet fra den enkelte sag også indgå en mere generel bedømmelse af kriminalitetens karakter – det vil sige, at der må inddrages et hensyn, som knytter sig til det, som rapporten kalder retsfølelsen.

4. For mit eget vedkommende går jeg som justitsminister i en borgerlig regering ind for en fast retspolitik, hvor der sættes ind med konsekvens og mærkbar straf over for kriminalitet. Det betyder også, at regeringens fokus på straffniveauet efter min opfattelse er et nødvendigt, men – som jeg straks skal vende tilbage til – på ingen måde tilstrækkeligt element i regeringens samlede kriminalitetsforebyggende tiltag.

For så vidt angår fængselsstraffen, der – i et liberalt demokrati – må være det absolut mest vidtrækkende indgreb i menneskers frihed, er det en meget væsentlig retspolitisk opgave at finde den rette balance.

På den ene side skal vi naturligvis undgå, at straffen bliver så lav, at den mister sin afskrækkende eller generalpræventive virkning. På den anden side skal vi heller ikke straffe mere end nødvendigt. Straf er jo ikke altid et positivt virkemiddel. Derfor er borgernes retsfølelse og retsbevidsthed et væsentligt aspekt af enhver retspolitisk problemstilling.

Det er min opfattelse, at de strafskærpelser, som er indført under den nuværende regering, er udtryk for den rette balance, og at det nu er rigtigst – som vi i regeringen gør – i højere grad at vende blikket mod den tværfaglige og helhedsorienterede forebyggende indsats.

Jeg vil ikke gå i detaljer med regeringens initiativer på dette område, men blot overordnet nævne, at regeringen i efteråret 2009 lancerede initiativet Ny Start, der sætter massivt ind over for ungdomskriminalitet i form af blandt andet ungesamråd, særlige unge-dommere ved byretterne og ikke mindst en forebyggende indsats på det sociale område, der blandt andet forbedrer mulighederne for at identificere børn og unge med høj kriminalitetsrisiko og bidrager til, at de får den nødvendige støtte til at komme ind i en positiv udvikling.

Jeg kan også nævne regeringens arbejde for at forbedre indsatsen ved udslusning af indsatte fra fængslerne, hvor der under Justitsministeriet er nedsat en tværministeriel arbejdsgruppe, der foretager en samlet undersøgelse af, hvordan man bedst kan sikre en tæt og konsekvent opfølgende udslusningsindsats, så der gøres mest muligt for at sikre de pågældende en meningsfuld tilværelse med reelle alternativer til ny kriminalitet. Jeg kan i den forbindelse oplyse, at jeg her i efteråret vil fremsætte et lovforslag, som har til formål at sikre, at Kriminalforsorgen, de sociale myndigheder og politiet kan udveksle alle nødvendige oplysninger i forbindelse med denne udslusningsindsats.

Et andet godt eksempel på et tværfagligt, forebyggende initiativ er regeringens indbrudspakke fra foråret, der sikrer, at der bliver gjort en særlig indsats mod indbrud i private hjem. Denne type kriminalitet er desværre stigende, og derfor præsenterede Justitsministeriet i tæt samarbejde med forsikringsbranchen og Det Kriminalpræventive Råd en fælles helhedsorienteret indsats til forebyggelse og bekæmpelse af indbrud i private hjem.

Samlet set mener jeg, at det er meget langt fra sandheden at sige, at regeringen – som det antydes i spørgsmålet – alene fokuserer på at skærpe straffene, når det drejer sig om kriminalpolitik. Regeringen arbejder tværtimod aktivt for at styrke den tværfaglige og helhedsorienterede forebyggende indsats mod kriminalitet.

Tak.